

**FAKULTA
HUMANITNÍCH STUDIÍ**
Univerzita Karlova

Posudok vedúcej diplomovej práce Mgr. Gabriely Langhammerovej *Antifeminismus v současném učení římskokatolické církve*. Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovej, Katedra genderových studií, Praha 2020)

Gabriela Langhammerová sa v svojej práci venuje antifeminizmu v rímskokatolíckej cirkvi, s ktorého prejavmi sa v ostatných rokoch v strednej a východnej Európe stretávame možno až príliš často. Hoci sa dlho Česká republika zaklínala svojou sekularitou a hlavne ateizmom prevažnej väčšiny obyvateľstva, ukazuje sa, že hlavne slovami zástupcov rímskokatolíckej cirkevnej hierarchie chce pôsobiť „štátotvorne“ a podstatne ovplyvňovať povahu verejnej diskusie aj verejných politík. Autorka predloženej diplomovej práce ukazuje hlavne na zdroje antifeminizmu v rímskokatolíckej doktríne a organizácii cirkvi a skúma ich prostredníctvom feministickej teoretickej literatúry, pričom pomocou takto vybudovaných interpretačných východísk sa následne venuje jednému konkrétnemu prejavu antifeminizmu v kresťanských cirkvách v Českej republike z nedávnej doby.

Diplomandka v prvej kapitole zrozumiteľne vysvetľuje svoje východisko v rôznych možných chápaniach rodového poriadku (genderového rádu), esencialistickom a konštruktivistickom. Hoci je v nasledujúcich troch kapitolách jej teoretická diskusia rodového poriadku podľa učenia rímskokatolíckej cirkvi pojmovo a argumentačne komplexná, práve dobré uvedenie do problematiky v prvej kapitole umožňuje aj menej oboznámenej čitateľke sledovať argumentáciu. Objasnením biologicko-esencialistického a funkcionalistického chápania rodového poriadku si dobre pripravuje pôdu pre vysvetlenie toho, v čom teória komplementarity uplatňovaná rímskokatolíckou cirkvou nadväzuje práve na funkcionalistickú paradigmu a androcentrizmus rodového poriadku vôbec. Podobne tak je zásadné zameranie sa na otázku identity ženy, ktoré ako dôležitú teoretickú perspektívu pochopíme hlavne v autorkinom výklade feministického myslenia Mary Daly a čiastočne aj Simone de Beauvoir.

Za dôležitý príspevok považujem predovšetkým veľmi dobré zhrnutie teologického myslenia Mary Daly, ktoré, domnievam sa, v takto rozsiahlej podobe doposiaľ neexistuje.¹ Autorka dobre ukazuje, že toto myslenie sa nerodí z ničoho, ale je podstatne ovplyvnené reformnými teologickými prúdmi, hlavne teologickým myslením Paula Tillicha a teológiou oslobodenia. S teológiou oslobodenia feministickú teológiu (aj teológiu Mary Daly) spája kritika cirkevnej hierarchie a subjugácie konkrétnych častí obyvateľstva, s Tillichovou teológiou zase dôraz na symbolickú rovinu života všeobecne a duchovného a cirkevného života konkrétnejšie. Kým

¹ Okrem prekladu úryvkov z jej knihy *Gyn/Ecology* (Daly, M. (1995). *Gyn/ekológia. Aspekt - feministický kultúrny časopis*, 3(2-3), 38 – 45) a krátkej biografickej noticky uverejnenej online na <http://medkult.upmedia.cz/2017/02/17/mary-daly/> neexistuje prakticky žiadny súvislý výklad myslenia Daly.

FAKULTA
HUMANITNÍCH STUDIÍ
Univerzita Karlova

v predstavení teológie oslobodenia sa nám v práci sprostredkúva politický impulz neortodoxných teológií, tak pri predstavení Tillichovej teológie sa viac ponárame do ontologického uvažovania (neskôr dôležité pre Daly v uchopení identity ženy) a tiež uvažovania o možnostiach reprezentácie (premieňajúca sa reprezentácia transcendentna). Keď už autorka objasňuje hlavné tézy raného myslenia Daly, ktoré sú pre jej vlastnú prácu určujúce, dobre diskutuje odchýlky Daly od Beauvoir, komunikáciu medzi kritikou antifeminizmu ukotvenou v kresťanstve na jednej a odchýlenú od náboženstva na druhej strane.

V ďalšej kapitole o rodovom poriadku v chápaní rímskokatolíckej cirkvi už využíva nástroje, ktoré si pripravila v predchádzajúcich kapitolách. Analýzou hlavne pápežských encyklík a listov veriacim ukazuje, ako rímskokatolícka hierarchia reagovala na modernizáciu spoločnosti a v zásade sa stavala proti feministickým impulzom a neskôr, najmä za pápežstva Jána Pavla II. termín feminizmus koptovala (resp. ideologicky kolonizovala). Za argumentačne vyspelé považujem to, že autorka práce okrem objasňovania hlavných posunov v teológii a doktríne zdôrazňuje to, že v každom prípade ide o diskurzívne posuny týkajúce sa konštrukcie (normatívneho) poznania (s. 44). Nevykladá tak teda len pojem komplementarity ako taký, ale aj to, že tento je súčasťou konkrétnych, vždy historicky, sociálne a kultúrne, ustanovovaných poznávacích rámcov – a to tak v teológii, ako aj v prírodných vedách. Autorka tiež veľmi jasne ukazuje, že termín „genderová ideológia“ je len ďalšou etapou boja rímskokatolíckej cirkvi a najmä jej hierarchie s feministickým a LGBTQI+ hnutím. Za dôležité považujem, že autorka práce zdôrazňuje, že samotné používanie termínu v médiách a odbornej literatúre ho normalizuje, pričom sa tak kamufluje jeho jasný politický zámer.

V samotnej analýze Istanbulskeho dohovoru autorka práce veľmi dobre ukazuje na jeho chápanie mocenských vzťahov a jeho feministické podložie, ktoré korešponduje s ľudsko-právnou logikou tejto medzinárodnej dohody. Až podrobná analýza dohovoru umožňuje autorke rozvinúť jej hlavné tvrdenie o tom, že súčasný výklad, učenie a organizácia rímskokatolíckej cirkvi fakticky podporujú a schvaľujú násilie páchané na ženách. V podkapitole o mocenských vzťahoch autorka s využitím Foucaultovej teórie mocenských vzťahov poukazuje na to, že v právnom štáte sa zároveň s uplatňovaním deľby moci moc aj tak stále vykonáva v množstve rôznych (moderných) inštitúcií. To znamená, že moc žien nad mužmi, vyplývajúca z androcentrického rodového poriadku, sa uskutočňuje nielen v ich bezprostredných vzťahoch, ale je mediovaná práve týmito inštitúciami. Práve fungovanie rôznych inštitúcií spoločnosti a štátu sa Istanburský dohovor snaží premeniť tak, aby nezapríčiňovali a nepodporovali rodovo podmienené násilie. – Výklad v tejto časti je dobrý,

FAKULTA
HUMANITNÍCH STUDIÍ
Univerzita Karlova

ale zaslúžil by si vyjasnenie toho, ako je moc jednak rozptýlená v inštitúciách a vzťahoch a zároveň tiež často centralizovaná a pôsobiaca hegemonne a normalizujúco.

Na interpretácii dokumentu *Cirkve ke schvalování tzv. Istanbulské úmluvy v ČR* (7. 6. 2018), ktorým vybrané cirkvi, s rímskokatolíckou cirkvou v čele, vyjadrili svoje výhrady k prijatiu Istanbulského dohovoru, oceňujem schopnosť autorky nečítať dokument doslovne, ale komparatívne a v kontexte ňou už predstavených rímskokatolíckych cirkevných dokumentov. V svojom čítaní sa pýta dôležité otázky, ako napr. kto a v koho mene hovorí a pritom stručne, ale kontextuálne podstatne, poukazuje na špecifickosť tzv. pastierskej moci cirkvi. Poukazuje tiež na to, že jeden a ten istý termín (napr. dôstojnosť, s. 73) používajú obe strany sporu, ale obsahy ktoré ho naplňajú, sú podstatne iné. Ďalej poukazuje na zámerné dezinterpretácie vybraných ustanovení dohovoru (muži a chlapci ako automatickí páchatelia násilia, nemožnosť riešenia sporov mediáciou. Ukazuje tiež, že tento cirkevný apel na poslankyne a poslancov pracuje takisto s mimonáboženskými, sekulárnymi, diskurzívnymi registrami – s registrom demokratického vládnutia a (jungiónskej) psychológie.

V súvislosti s výkladom a interpretáciami v tejto časti by som (možno netradične, ako vedúca práce) chcela položiť jednu otázku do diskusie: Autorka tvrdí, že kritika hierarchických vzťahov (ktorá je obsiahnutá v Istanbulskom dohovore) ide proti záujmu podporovať existenciu hierarchických mocenských vzťahov v rímskokatolíckej cirkvi. Ak by rímskokatolícka cirkev uplatňovala kritiku hierarchických mocenských vzťahov, tak „systém by se zhroutil“ (s. 72). Zaujímalo by ma, aká je predikcia autorky ohľadom možnosti premeny rímskokatolíckej cirkvi v budúcnosti desaťročiach. Aké konkrétne kroky by umožnili reformovanie náuky a organizácie tejto cirkvi smerom k presadzovaniu rodovej /genderovej/ rovnosti, pričom by rímskokatolícka cirkev ako inštitúcia zostala zachovaná? Uvedomujem si, že je to špekulatívna otázka, ale myslím, že pre feministické uvažovanie o role náboženstva a cirkví v sociálnom živote je zásadná.

Na práci z hľadiska jej čitateľnosti oceňujem, že autorka vysvetľuje viaceré teologické pojmy a názvy inštitúcií rímskokatolíckej cirkvi, príp. dejinné osobnosti, v poznámkach pod čiarou. Sprístupňuje tak text diplomovej práce aj tým, ktorí s kresťanskou vieroukou a ď. nie sú podrobne oboznámené a oboznámení. Chcem navyše oceniť aj extenzívnu a podrobnú prácu s literatúrou veľmi rozličných žánrov a schopnosť porozumieť a interpretovať ich. Gabriela Langhammerová sama prišla s jasným zámerom, že jej teoretickým východiskom bude „reformné“ myslenie Mary Daly a iniciatívne a samostatne si ho našťudovávala. Autorka v priebehu koncipovania práce dobre vedela, čo robí, na konzultácie prichádzala s jasne

FAKULTA
HUMANITNÍCH STUDIÍ
Univerzita Karlova

vymedzeným analytickými osami a perspektívami, ktoré boli výsledkom jej predchádzajúcej identifikácie tém a problémov v čítanej, porovnáwanej a interpretovanej literatúre.

Túto diplomovú prácu by som rada konzultovala dlhšie – nie však primárne kvôli tomu, že by tu boli otázky, ktoré mali byť v rámci predloženého výskumu zodpovedané. Sprevádzanie výskumného procesu diplomandky a rozhovory s ňou boli pre mňa hlavne vďaka jej erudícii v oblasti kresťanskej teológie aj osobnému zápalu pre vec poučné. Tento proces fakticky začal na jednej z hodín predmetu Historie feministických teórií, na ktorej Gabriela Langhammerová vysvetlila, v čom spočíva obrazoborectvo feministickej teológie Mary Daly. V istom zmysle teda diplomová práca uzatvára oblúk, ktorý začal v zimnom semestri predchádzajúceho akademického roku. Verím však, že premýšľanie a výskum autorky tu nekončí a bude v ňom pokračovať v iných, nových, podobách ďalej.

Hlavnou myšlienkou práce je ako učenie rímskokatolíckej cirkvi v svojej súčasnej podobe podporuje rodovo (genderovo) podmienené násilie. Je to pomerne silné tvrdenie, pre platnosť ktorého autorka predloženej diplomovej práce predstavuje viacero presvedčivých argumentov. Domnievam sa však, že ide o tému a problém, ktorý si žiada ďalší výskum a verím, že v ňom či už ona alebo iné diplomandky, výskumníčky budú pokračovať. Preto, aby bolo od čoho sa odraziť, by som odporučila, aby autorka hlavné zistenia svojho výskumu publikovala v odbornom časopise, napr. v časopise *Gender a výzkum*.

Prácu odporúčam na obhajobu a navrhujem ju hodnotiť známkou výborne.

Lubica Kobová, PhD.

18. 9. 2020, Praha